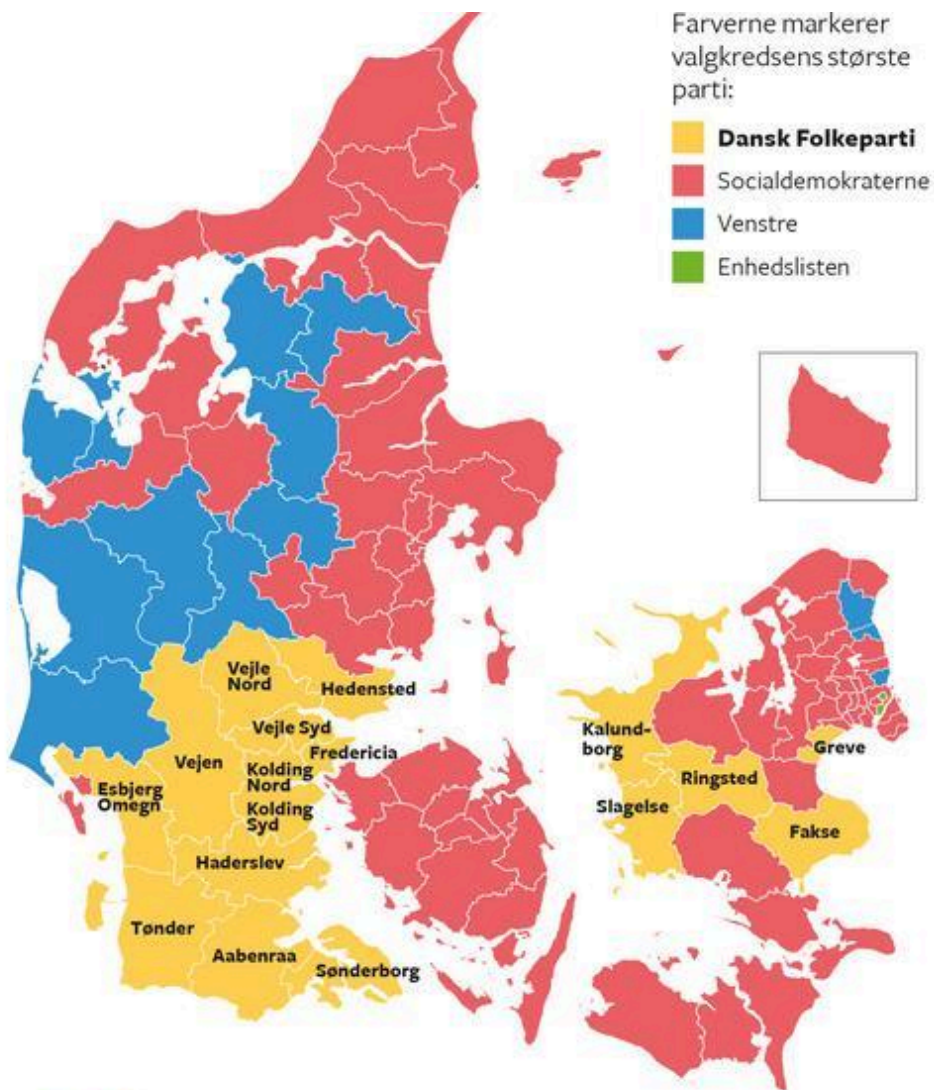

4.1 Hvad handler den magtpolitiske skillelinje om?

Den 19. juni 2015 vågnede danskerne op til et forandret politisk landskab i Danmark. Danmarkskortet, som viste valgresultatet, havde skiftet farve og var blevet gult. Den gule farve, som henviste til Dansk Folkepartis gule listefarve, viste, at partiet var gået kraftigt frem. Dansk Folkeparti var med mere end hver femte stemme (og 37 mandater) blevet landets største borgerlige parti og var det parti, som havde sikret den blå blok sejren med et enkelt mandat.

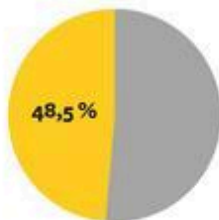
Der er flere kredse hvor partiet har fået over 30% af stemmerne. Særligt i den sydlige del af Jylland og Vestsjælland står partiet stærkt. Tal i procent:

Aabenraa	31,9
Sønderborg	30,5
Hedensted	30,3
Vejle	30,0
Fredericia	29,9
Kalundborg	29,5
Tønder	29,4
Vejle Nord	28,8
Fakse	28,5
Haderslev	28,4
Slagelse	28,2
Kolding Syd	27,8
Ringsted	26,5
Esbjerg Omegn	26,4
Vejle Syd	26,3
Greve	26,0
Kolding Nord	23,6

Farverne markerer valgkredsens største parti:

- Dansk Folkeparti
- Socialdemokraterne
- Venstre
- Enhedslisten

Thyregod Nord er DF's højborg

Det afstemningssted i Danmark, hvor Dansk Folkeparti har fået den største andel af stemmerne er Thyregod Nord i kredsen Vejle Nord.

... så mange procent af stemmerne fik Dansk Folkeparti i Thyregod Nord.

Kilde: Berlingske, juni 2015.

Figur 4.1: Danmarkskortet viser, hvor Dansk Folkeparti blev størst ved folketingsvalget 18. juni 2015

Dette fik professor og valgforsker Kasper Møller Hansen fra Københavns Universitet til at pege på, at folketingsvalget 2017 syntes at afspejle en klar geografisk forskel mellem land og by, og han konstaterede, at den overskrift, som passede bedst til valgresultatet, var: „*Det delte Danmark*“. Yderkantsområderne følte sig, ifølge valgforskeren, på mange måder koblet af udviklingen med lav økonomisk vækst, høj arbejdsløshed og faldende huspriser, hvilket nu kom til udtryk politisk. Men Danmarkskortet indeholdt flere interessante informationer. På overfladen så det ud, som om Dansk Folkeparti var blevet det største parti mange steder i Sønderjylland, Vestsjælland og Midtsjælland, men kiggede man også på de steder, hvor Dansk Folkeparti var blevet det næststørste parti, var fremgangen meget mere spredt på landkortet, dog med det klare mønster, at jo længere væk vi kom fra vækstcentrene i storbyerne, jo stærkere stod partiet.

Tabel 4.1: Valgresultatet ved folketingsvalgene i 2015 og 2011

Men mange andre analytikere kom også på banen med deres fortolkninger af valgresultatet. Dog var der en, som skilte sig ud. I dagbladet Politiken kunne man se den daværende politiske kommentator Sigge Winther Nielsen påpege, at en ny politisk skillelinje havde vist sig i dansk politik. Han havde noteret sig, at de fire „gamle partier“, dvs. Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre, Venstre og Det Konservative Folkeparti samlet set var gået 21 mandater tilbage, mens de „nye“ partier Alternativet, Liberal Alliance, Dansk Folkeparti samt Enhedslisten var gået 30 mandater frem. Dette fik Sigge Winther til at konkludere, at vi nu så en ny skillelinje tegne sig, en skillelinje, som fik navnet den "magtpolitiske skillelinje". Med dette henviste Sigge Winther Nielsen til, at de „nye“ partier havde fået en fælles platform, og denne gik på at tale magten midt imod. Partierne havde opdaget, at der i folkedybet var en stor frustration over, at de gamle partier tilsyneladende var mere optaget af at administrere og beholde magten end at udstikke nye visioner og inddrage befolkningen i disse visioner. Dette fik de „nye“ partier til at mødes i valgkampen til koordinerende møder, hvor blandt andet den nuværende økonomiminister Simon Emil Ammitzbølls (LA) kontor var omdrejningspunkt for strategimøder, mens Enhedslistens sekretariat leverede notater og Dansk Folkeparti leverede retoriske punchlines.

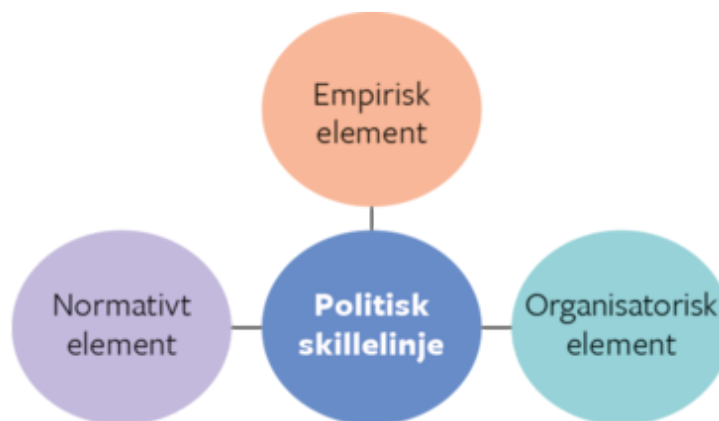
Men den nye alliance viste sig også helt konkret ved fælles politiske forslag om at stække EU's magt, at styrke Folketingets magt over for regeringen, at få åbnet offentlighedsloven igen for at få mere gennemsigtighed i regeringens beslutninger samt at presse flere folkeafstemninger igennem. Alt sammen et udtryk for, at magten nu skulle ruller tilbage til den danske befolkning. Dansk Folkeparti begyndte at kalde sig den „tredje kraft“ i dansk politik ved blandt andet at påpege alle svaghederne ved „Systemdanmark“. Alternativets fremkomst i dansk politik kunne ligeledes ses som et udtryk for denne protest, fordi de ønskede og ønsker en radikalt anden indretning af samfundet. Sigge Winther Nielsen manede dog samtidig til forsigtighed ved at understrege, at kun fremtiden kunne vise, hvor stærk denne nye magtpolitiske skillelinje ville blive.

4.2 Hvad er en politisk skillelinje?

I 1967 udgav sociologerne og politologerne Seymour Martin Lipset og Stein Rokkan et værk, som skulle vise sig at blive berømt, fordi bogen grundlagde skillelinjeteorien. Bogen handlede om politiske skillelinjer i de vestlige lande, og da Lipset og Rokkan i 1960'erne påbegyndte deres analyser, fandt de, at skillelinjerne faktisk ikke havde ændret sig meget, siden firepartisystemet blev grundlagt i 1920'erne. Fænomenet betegnede de som en fastfrysning af partisystemerne.

Rokkan og Lipset fandt fire skillelinjer, som var dominerende blandt de oprindelige partier, nemlig a) skillelinjen mellem stat og kirke, b) skillelinjen mellem center og periferi, c) skillelinjen mellem land og by og d) skillelinjen mellem arbejdere og kapitalister (se også tekstboks 4.1). Svagheden ved Rokkan og Lipsets analyse var dog, at den ikke klart definerede skillelinjebegrebet. Dette gjorde til gengæld forskerne Stefano Bartolini og Peter Mair, som videreudviklede Rokkans og Lipsets teori. I Bartolini og Mairs definition indgår tre elementer, som alle skal være til stede, førend at vi kan tale om en politisk skillelinje:

1. *Et empirisk element:* Dette betyder, at der skal være en socio-strukturel basis, dvs. nogle „objektive“ elementer, som ligger til grund for skillelinjen. Dette kan være, at yderkantsområderne kobles af økonomisk på grund af globaliseringen, mens væksten foregår i storbyerne. Det kan også være skabelsen af nationalstaten eller fremvæksten af industrialiseringen, som bryder samfundet op.
2. *Et normativt element:* Der skal etableres en følelse af, at vi hører sammen i en gruppe i modsætning til en anden gruppe, og at vi er bevidste om dette tilhørsforhold. Der skal med andre ord skabes en form for kollektiv identitet, hvilket for eksempel kan bestå i, at „vi“ på landet står i modsætning til „dem“ i byerne. Denne følelse hviler på nogle fælles værdier i gruppen.
3. *Et organisatorisk element:* Her institutionaliseres skillelinjen, dvs. der etableres institutioner, som afspejler og repræsenterer skillelinjen. Dette kan konkret være nye politiske partier, men også foreninger eller interesseorganisationer, som bringer skillelinjen ind i det politiske system, eller at de etablerede partier formår at inkorporere skillelinjen i deres eget partiprogram.

Figur 4.2: De tre elementer, som ifølge Bartolini og Mair skal være til stede, for at vi kan tale om en politisk skillelinje

I Danmark har det længe været anerkendt, at for at forstå dansk politik er man nødt til at inddrage mindst to politiske skillelinjer. Disse to skillelinjer betegnes som henholdsvis den „fordelingspolitiske skillelinje“ og den „værdipolitiske skillelinje“. Begge skillelinjer behandles i de næste to afsnit.

Tekstboks 4.1: Lipset og Rokkans skillelinjeteori og det danske firepartisystem

Lipset og Rokkan kunne iagttage fire skillelinjer, som knyttede sig til opbygningen af nationalstater i 1800-tallet samt til den industrielle revolution, som for alvor tog fart i Danmark efter 1860. Den

første af disse skillelinjer var en skillelinje mellem *center og periferi*. Denne skillelinje havde som sit kerneelement, at befolkningen i provinserne og i udkantsområderne ikke ville finde sig i at skulle underlægge sig centrets (for eksempel Københavns) forsøg på at skabe en national enhed ved hjælp af etniske, sproglige og kulturelle virkemidler, for eksempel et fælles sprogsystem. Den næste skillelinje var *stat over for kirke*. Kampen her stod mellem kirken, som i århundreder havde stået for uddannelsen af børnene i „den rette tro“, men da nationalstaten overtog uddannelsesansvaret, blev kirken og religionen skubbet i baggrunden, og dette gav anledning til kraftig modstand fra kirkens side. Begge disse skillelinjer eksisterede i Danmark, men skubbes i baggrunden, da industrialiseringen tager fart fra 1860. Her bliver konfliktlinjerne af mere økonomisk karakter, hvilket skal vise sig at danne grobund for det klassiske firepartisystem i Danmark (se nedenfor).

Den tredje skillelinje, som Rokkan og Lipset kunne se, var mellem *land og by*, og den adskiller sig fra center-periferi-skillelinjen ved at indeholde en klar økonomisk dimension. På landet følte bønderne sig udnyttet i deres samhandel med bybefolkningen. Et konkret eksempel på dette var, at det primært var folk på landet, som skulle betale skat (de såkaldte hartkornsskatter), mens byerne gik fri. Skattesystemet havde endnu ikke indrettet sig på, at Danmark ikke længere kun var et landbrugsland. Den sidste skillelinje var konflikten mellem *arbejdere og arbejdsgivere*. Denne skillelinje var ligeledes af økonomisk karakter. Den stigende andel af lønarbejderne i byerne begyndte at gøre modstand mod arbejdsgiverne på baggrund af deres arbejdsvilkår og lønkontrakter. Folk flyttede fra landet til byerne for at arbejde på fabrikkerne, hvilket ofte skete under usle vilkår (se socialismens fremkomst i forrige kapitel).

Figur 4.3: Det danske firepartisystem var fuldt udbygget i Danmark fra 1920 til 1973.

Kilde: Lars Bo Kaspersen: Klassisk og moderne politisk teori. Hans Reitzels forlag 2009, s. 1189-1191

Firepartisystemet

Hvis vi anskuer det danske partisystem i lyset af Rokkan og Lipsets skillelinjeteori kan vi genfinde disse konfliktlinjer i det, som er blevet kaldt *det danske firepartisystem*, som eksisterede frem til

1960, hvor det begynder at smuldre for endeligt at gå i stykker med jordskredsvalget i 1973, hvor en række nye partier kommer i Folketinget. Groft sagt eksisterede der fire partier i dansk politik i perioden fra 1880 til 1960. Dette drejede sig om Højre (Bliver til det Konservative Folkeparti i 1915), Venstre (1871), Socialdemokraterne (1884) og Det Radikale Venstre (1905). Disse fire partier blev netop dannet og fastholdt på baggrund af de skillelinjer, som Rokkan og Lipset påpegede. Venstre repræsenterede bønderne på landet og stod i modsætning til Højre, som repræsenterede godsejerne på landet og forretningsverdenen i byerne. De var uenige om fordelingen af samfundets goder, men også samfundsudviklingen i det hele taget. Denne modsætning knytter sig tæt til Rokkan og Lipsets tredje skillelinje om land og by. Med industrialiseringen opstår Socialdemokratiet i 1884, som kæmper for arbejdernes rettigheder over for arbejdsgiverne i byerne. Socialdemokratiets opståen knytter sig dermed tæt til Lipset og Rokkans fjerde skillelinje vedrørende arbejdere og arbejdsgivere. I 1905 dannes det sidste af de fire partier, som udgør firepartisystemet, nemlig Det Radikale Venstre. Det Radikale Venstre bryder ud fra partiet Venstre i 1905. Baggrunden er blandt andet, at højrefløjen i Venstre (kaldet Det Moderate Venstre), som repræsenterer gårdmændene, begynder at samarbejde mere og mere med partiet Højre og bliver mere og mere antisocialistiske. Dette får venstrefløjen i partiet til at modsætte sig. Denne del af partiet repræsenterer landets underklasse i form af husmændene, som har meget lidt jord og har en større sympati for Socialdemokratiet. Det Radikale Venstre bliver et parti for husmænd på landet samt byernes liberale stemmer, for eksempel skolelærerne.

Når vi således taler om firepartisystemet, er det ikke, fordi der slet ikke kommer nye partier i perioden. Der sker forskellige knopskydninger, hvor små partier kommer og går (eksempel-vis Dansk Kommunistisk Parti i 1930'erne, Fri Folkeparti eller Nazisterne), men det afgørende er, at rygraden af partisystemet udgøres af disse fire partier, og det er meget begrænset, hvad der afgives af stemmer på andre end disse fire partier i perioden.

Kilde: Lars Bo Kaspersen: Klassisk og moderne politisk teori. Hans Reitzels Forlag, 2009, 1189-1191